

науковців та основується на власних висновках і спостереженнях автор статті пропонує основні 12 положень структури організаційної культури корпоративного підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Камерон К., Куинн Р. Диагностика и изменение организационной культуры / Пер. с англ. под ред. И. В. Андреевой. – СПб. : Питер, 2001. – 320 с.
2. Корпоративна культура : навч. посіб. / Г. Л. Хаєт, О. Л. Єськов, Л. Г. Хаєт та ін. / За заг. ред. Г. Л. Хаєта. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 403 с.
3. Малинин Е. Д. Организационная культура и эффективность бизнеса : учеб. пособие. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2004. – 368 с.
4. Радугін А. А. Організаційна культура // Организационное поведение. Хрестоматия. Редактор-составитель Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. дом «Бахрах-М», 2006. – 752 с. – С. 50–72.
5. Спивак В. А. Корпоративная культура. – СПб. : Питер, 2001. – 352 с.
6. Ульрих Д. Эффективное управление персоналом: новая роль HR-менеджера в организации : Пер. с англ. – М. : ООО «И. Д. Вильямс», 2007. – 304 с.
7. Харчишина О. В. Структура організаційної культури підприємства // Вісник ЖДТУ : зб. наукових праць. – Житомир : Видавництво ЖДТУ, 2010. – С. 295–298.
8. Шейн Э. Организационная культура и лидерство : Пер. с англ./ Под ред. Т. Ю. Ковалевой. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2007. – 336 с.

УДК 65.012.8

Халіна О.В.

здобувач,

Українська академія друкарства

ВПЛИВ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИХ ФАКТОРІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

INFLUENCE OF DESTABILIZING FACTORS ON THE ECONOMIC SECURITY TRACKING COMPANIES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено поняття «дестабілізуючий фактор» як першопричини зниження рівня безпеки. Запропоновано методи вимірювання сили впливу дестабілізуючого фактору на економічну безпеку автотранспортного підприємства.

Ключові слова: дестабілізуючий фактор, економічна безпека підприємства, безпека, загроза, автотранспортне підприємство.

АННОТАЦІЯ

В статье исследовано понятие «дестабилизирующий фактор», как первопричины понижения уровня безопасности. Предложено методы измерения силы влияния дестабилизирующего фактора на экономическую безопасность автотранспортного предприятия.

Ключевые слова: дестабилизирующий фактор, экономическая безопасность предприятия, безопасность, угроза, автотранспортное предприятие.

ANNOTATION

In the article the concept of «destabilizing factor» as the root cause lower level of security. Proposed methods for measuring the strength of the influence of destabilizing factors on the economic security of the transport enterprise.

Key words: destabilizing factor, the economic security of the enterprise, security, threat, motor company.

Постановка проблеми. В сучасному соціально-економічному середовищі, успішне функціонування підприємств, в тому числі автотранспортних, тісно пов'язане зі ступенем їхньої захищеності від негативного впливу внутрішніх та зовнішніх факторів. На сьогоднішній день в рамках державного регулювання підприємницької діяльності, з метою сприяння структурній перебудові економіки, впроваджуються реформи, що покликані створити простір для розви-

тку підприємництва, як основного елемента національної економіки. Саме на підприємство покладено надію з боку держави, стосовно ефективного використання його потенціалу для розв'язання соціальних та економічних проблем. Та, незважаючи на таку, на перший погляд, вірну і раціональну політику держави, на практиці спостерігається парадоксальна ситуація, яка характеризується відсутністю ефективності нормативно-правової бази при її відвертій об'ємності, високими податковими ставками, відсутністю роботи антимонопольної політики, не вигідною грошово-кредитною політикою, корупцією і криміналізацією владно-управлінських структур. За таких умов підприємство, в тому числі автотранспортне, існуючи у динамічному середовищі, де завжди є передумови для виникнення загрози будь-якої природи і за відсутності гарантії захисту з боку держави, змушене ставити забезпечення своєї безпеки на перше місце. Актуальність цього питання спонукає до постійного пошуку нових дієвих механізмів забезпечення економічної безпеки підприємства.

Стан дослідження. На сьогоднішній день питання забезпечення економічної безпеки підприємств досліджено багатьма вітчизняними науковцями. Відтак запропоновано ряд методів, які в своїй основі мають не лише новизну поглядів, в тому числі з використанням новітніх технологій, а й практичність в застосуванні. Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки держави і підприємництва зро-

били вітчизняні вчені: О. Ареф'єва, С. Алушко, В. Білоус, Н. Вавдіюк, В. Геєць, З. Герасимчук, Я. Гончарук, С. Довбня, В. Духов, Т. Іванюта, М. Єрмоленко, Я. Жаліло, А. Заїчковський, І. Зінько, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кириєнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, О. Коробчинський, М. Лесечко, О. Ляшенко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, В. Ортинський, С. Покропивний, О. Терещенко, Н. Тумар, В. Франчук, М. Флейчук, С. Шкарлет, А. Штангрет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін. По при вагомий доробок науковців, загальний низький рівень економічної безпеки вітчизняних підприємств вимагає проведення подальших досліджень, зокрема стосовно розроблення методики оцінки впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на рівень безпеки підприємницьких структур.

Метою даної статті є розроблення методичних засад для характеристики рівня економічної безпеки підприємства через оцінку впливу дестабілізуючих факторів.

Виклад основних положень. Якщо розглядати економічну безпеку підприємства як стан, то найкраще вдатися до визначення В. Ортинського, в якому зазначається, що економічна безпека – це стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її оргструктури і статусу, а також перешкодам у досягненні цілей розвитку. Її можна окреслити як стан підприємства в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію економічних інтересів [3].

Необхідно підкреслити, що попри бажання досягти максимального рівня безпеки, стан цілковитої безпеки – явище утопічне, оскільки все у світі перебуває в русі, який може призвести до будь-яких змін, в тому числі небажаних. Підприємство, як відкрита система, існуючи у динамічному середовищі також підпадає під вплив зовнішніх та внутрішніх факторів, що створює передумову для виникнення загроз. Водночас рівень економічної безпеки певного підприємства можна підтримувати на прийнятно високому рівні за умов своєчасного виявлення загрози, оскільки саме наявність фактору часу дає можливість провести всі превентивні та реактивні заходи. Отже завдання діагностики економічної безпеки підприємства полягає по-перше у завчасному виявленні загроз за допомогою методів, які ґрунтуються на науковій теорії, а по-друге у точності розрахунків розміру втрат, що може понести підприємство у випадку коли загроза реалізується та розміру витрат на усунення наслідків дії дестабілізуючого фактору. Від того наскільки точно буде проведена діагностика буде залежати ефективність як превентивних заходів, так і реабілітаційного процесу системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

Проблему оцінки рівня економічної безпеки підприємства, на нашу точку зору, доцільно вирішувати обравши за об'єкт не безпеку, а саме загрозу. Якщо розглядати ці два взаємозалежні

поняття стосовно їхньої взаємодії, то саме «загроза» є домінуючим явищем, оскільки її поява запускає, процес дестабілізації і в умовному і реальному проявах. Загроза як явище на відміну від безпеки несе в собі деструктивний потенціал, або іншими словами дестабілізуючий фактор. Безпека ж, носить більш статичний характер і сама по собі не є причиною якихось процесів, а лише наслідком відсутності загрози. Зважаючи на це, таке поняття як «сила впливу» логічніше застосовувати відносно загрози, а ніж безпеки, оскільки показники рівня першої є більш інформативнішими. Аналогічне стосується і такого поняття як «ідентифікація», адже загроза може мати різні форми і прояви, які необхідно ідентифікувати, безпека ж є поняттям більш сталим.

Поняття «загроза» як явище у процесі функціонування суб'єктів підприємницької діяльності досліджувалось багатьма науковцями. Так на думку О. Ареф'євої, загроза для підприємства – це потенційна чи реальна дія, подія, процес або явище, здатні порушити його стійкість та розвиток чи спричинити припинення його діяльності [1]. В роботі Н. Реверчука загроза трактується як один із видів небезпеки, її найвищий прояв [6]. В. Ортинський, І. Керницький та З. Живко розглядають загрозу як дію дестабілізуючих чинників, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією, порушенням законів і норм, які можуть спричинити потенційні або реальні втрати, що здатні викликати небезпеку для корпоративної системи [3].

Якщо розглядати загрозу як явище, слід наголосити на його суттєвих характерних особливостях:

Це явище суто деструктивне, яке може чинити лише негативний вплив, руйнівною силою якого є дестабілізуючий фактор, як основний його елемент.

Це явище відносно ймовірне, тобто воно розглядається як завершена дія і як можливість настання дії, від чого прямо пропорційно залежить його деструктивний вплив.

В даному випадку ми зосереджуємося лише на зарозі та її основному елементі – *дестабілізуючому фактору*, ігноруючи всі інші події крім негативних, іншими словами ми працюємо лише з умовним полем загроз, де всі події деструктивні.

Дестабілізуючий фактор в контексті функціонування підприємства – це будь-яка дія, що має деструктивний характер і призводить до втрати його стабільності.

Від сили дії дестабілізуючого фактору залежить рівень загрози, який в свою чергу створює небезпеку і впливає на рівень економічної безпеки підприємства.

Гіпотетично існує безліч варіантів подій (X) (дестабілізуючих факторів) $X = (X_1, X_2, \dots, X_n)$, які можуть настати чи ні, в залежності від різних обставин. Вірогідність настання події завжди буде мати вигляд $X \leq 1$, де «1» – означає,

що така подія настала тобто є завершеною, а все що менше «1» визначає величину ймовірності настання події, відповідно 0 відповідає умовам за яких подія не настане. Сила дестабілізуючого фактору, яка вимірюється в балах розраховується за формулою:

$$F_{\text{факт.}} = F_{\text{потен.}} \times k_{\text{вір.}}, \text{ де}$$

$F_{\text{факт.}}$ – сила фактичного впливу;

$F_{\text{потен.}}$ – сила потенційного впливу;

$k_{\text{вір.}}$ – коефіцієнт вірогідності настання

Сила фактичного впливу у великій мірі залежить від коефіцієнту вірогідності настання події ($k_{\text{вір.}}$), який показує яка доля вірогідності є в тому, що та чи інша подія може відбутися. Іншими словами чим ближче коефіцієнт вірогідності до «1», тим більша загроза і відповідно більша сила впливу дестабілізуючого фактору ($F_{\text{факт.}}$). На кожному підприємстві показник коефіцієнта вірогідності для кожного дестабілізуючого фактору визначається експертами аналітичного відділу служби безпеки, враховуючи індивідуальні особливості функціонування підприємства, на певний період часу.

Показники потенційної сили впливу також визначається експертами, але вони мають дещо узагальнений характер і можуть бути використані для групи підприємств певного виду діяльності, споріднених схожими умовами та параметрами функціонування, що надає їм статусу умовної сталості. В якості прикладу візьмемо такий дестабілізуючий фактор як «простої з приводу ремонту рухомого складу», який має

рівень потенційної сили впливу ($F_{\text{потен.}}$) в середньому 5 балів – однаковий для всіх автотранспортних підприємств, а коефіцієнт вірогідності для кожного окремого підприємства буде різним; для підприємства з оновленим парком цей показник коливається від 0,1 до 0,3, а у підприємства, яке має парк зі зношеним рухомим складом цей показник буде в межах від 0,6 до 1. Таким чином один і той самий дестабілізуючий фактор для різних підприємств буде мати різну силу фактичного впливу ($F_{\text{факт.}}$).

В табл. 1 фрагментально представлено приклад розрахунку фактичної сили впливу дестабілізуючих факторів на економічну безпеку підприємства.

Продовжуючи детальне вивчення дестабілізуючого фактору як явища, слід відмітити, що основними його класифікаційними ознаками (критеріями) є:

Місце виникнення (зовнішнє чи внутрішнє середовище).

Прогнозованість.

Можливість запобігання.

Спроможність локалізації.

Кожен критерій, залежно від індивідуальних особливостей функціонування підприємства та специфіки його діяльності, може мати різну ступінь значущості, що впливає на деструктивну силу дестабілізуючого фактору. Наприклад один і той же фактор для різних підприємств може бути прогнозованим або ні, в залежності від того, якою інформацією володіє

Таблиця 1

Робоча таблиця для визначення сили фактичного впливу дестабілізуючих факторів на економічну безпеку автотранспортного підприємства (фрагмент)

Фактор	Дестабілізуючі фактори		Потенційна сила впливу по 10-ти бальній шкалі	Коефіцієнт вірогідності настання події	Фактична сила впливу дестабілізуючого фактору
	Деструктивний вплив				
Зовнішнє середовище	...				
	Зміни в динаміці розвитку економіки. Вплив бізнесового середовища на діяльність підприємства	Світова економічна криза	5	1	5
		Несприятлива грошово-кредитна політика	4	0,5	2
		Зростання цін на нафту та енергоносії	3	1	3
		Рейдерське захоплення	10	0,1	1
		Інші незаконні силові дії, в тому числі грабїж вантажівок	8	0,3	2,4
середній груповий показник					
...					
Внутрішнє середовище	...				
	Персонал підприємства	Неефективна система мотивації персоналом	10	0,2	2
		Недобросовісне відношення до своїх обов'язків	5	0,5	2,5
		Висока плинність кадрів	8	0,3	2,4
		Низький рівень менеджменту	7	0,5	3,5
		Низька кваліфікація спеціалістів	5	0,3	1,5
середній груповий показник					
...					

підприємство. Для того щоб більш конкретно та об'єктивно розрахувати силу впливу дестабілізуючого фактору для кожного окремого підприємства, необхідно класифікувати критерії, щоб у процесі розрахунку можна було врахувати всі обставини на кожен період часу.

Для зручності розрахунку в цьому випадку пропонується кожному критерію умовно присвоїти індекс в межах від 1 до 3, в залежності від значущості того чи іншого критерію. Найменш впливовий матиме «1» відповідно найбільш впливовий «3» і середній – «2», Нижче в табл. 2 представлено один із варіантів класифікації критеріїв з відповідними індексами.

Таблиця 2

Класифікація критеріїв дестабілізуючого фактору

Класифікаційні групи критеріїв	Критерії дестабілізуючого фактору	Індекс впливу критеріїв
Місце виникнення	Зовнішній фактор	2
	Внутрішній фактор	1
Прогнозованість	Непрогнозовані	2
	Прогнозовані	1
Можливість запобігання	Не можливо запобігти	2
	Можливо запобігти	1
Спроможність локалізації	Не можливо локалізувати	3
	Локалізуються з великими затратами	2
	Локалізуються з малими затратами	1

Якщо просумувати індекси всіх критеріїв ($i_{кр}$), які характеризують певний дестабілізуючий фактор, то фактично ми отримаємо значення, яке буде відповідати його силі впливу і яке можна трактувати як зведений індекс дестабілізуючого фактору, що розраховується за формулою :

$$I_{д.ф.} = \sum i_{кр}$$

Для прикладу, проведемо оцінку впливу дестабілізуючих факторів, які можуть спричинити підвищення рівня небезпеки для автотранспортного підприємства.

Приклад 1. Ціни на нафту – (зовнішній, не прогнозований, не можливо запобігти, не можливо локалізувати), відповідно, згідно таблиці $2 + 2 + 2 + 2 = 8$ – це зведений індекс ($I_{д.ф.}$) дестабілізуючого фактору ціни на нафту. Приклад 2. Зношення основних вузлів тягача – (внутрішній, прогнозований, можливо запобігти, локалізується з мінімальними затратами – $1 + 1 + 1 + 1 = 4$ – це зведений індекс поломки тягача. У відповідності до цієї методики, досить легко визначити який фактор має більшу силу впливу, очевидно, що той, значення зведеного індексу якого більше. Слід зазначити, що присвоювати індекси можна також в діапазоні від 1 до 10, тоді показники будуть дещо точнішими, але в цьому немає потреби, оскільки ціль даного розрахунку не точність а показовість.

Таким чином, присвоївши кожному критерію певний індекс, в залежності від індивідуальних особливостей функціонування кожного окремого підприємства, ми отримуємо досить простий спосіб розрахунку сили впливу дестабілізуючого фактору за чотирма основними критеріями, що дає можливість розглядати цей спосіб розрахунку як універсальний.

Висновок. Підводячи підсумок викладеного вище матеріалу, слід зауважити, що суть важливості розробки практичних рекомендацій у вигляді розрахунку сили впливу дестабілізуючого фактору полягає не скільки у їх ефективності щодо проведення реактивних дій по локалізації небезпеки для підприємства, скільки у необхідності включення у перелік внутрішньої планово-нормативної документації підприємства таких інструментів як шкала вимірювання загроз разом з таблицями та формулами визначення сили впливу дестабілізуючого фактору. Така необхідність, на нашу думку, пояснюється тим, що під час поточного виробничо-господарського процесу наявність наочного інструменту для запобігання загрозам служить не лише попередженням для керівників і працівників даного підприємства, але і виконує роль концентратора уваги на проблемі забезпечення безпеки підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ареф'єва О. В. Наукові основи формування економічної безпеки підприємств/ О. В. Ареф'єва // недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України : зб.мат.наук.-практ. конф. [Київ, 16-17 травня 2001р.]; Європ. ун-т фінансів, інформ. Систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2003. – С. 49-53.
2. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посіб. / [В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
3. Зайцева І. Ю. Підвищення економічної безпеки автотранспортних підприємств в умовах розвитку недружніх поглинань на території України : монографія / І. Ю. Зайцева. – Харків : УкрДАЗТ, 2009. – 357 с.
4. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
5. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : монографія / Н. Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195
6. Халіна О. В. Теоретичні аспекти гарантування економічної безпеки підприємств видавничо-поліграфічної галузі / О. В. Халіна. – Львів : Поліграфія і видавнича справа. – 2011. – № 4(56). – С. 163-172.
7. Халіна О. В. Методичні засади визначення рівня загроз для економічної безпеки автотранспортних підприємств / О. В. Халіна // легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави : зб. мат. наук.-практ. конф. [Львів, 31 травня 2013 р.]; Львівський держ.ун. внут.справ. – Львів, 2013. – С. 322-326.
8. Штангрет А. М. Управління економічною безпекою підприємств авіаційної галузі : монографія / А. М. Штангрет. – Львів : Укр.акад. друкарства, 2011. – 270 с.
9. Штангрет А. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення : моногр. / А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, М. М. Караїм. – Львів : Укр.акад.друкарства, 2012. – 288 с.